

## Táta se synem pohřbívají mámu

Držel jsem Benjaminu kolem ramen a on se ke mně bezděčně tisknul. To, co leželo několik kroků před námi, na dně mělkého hrobu, byla rakev s jeho mámou. Hrobník ji spustil dolů ještě před naším příchodem, a tak kromě nás dvou tu byl jen staříčkový kněz ve zmačkané sutaně.

Nevelkým hřbitůvkem na zalesněném pahorku nad městem vál vlahý, pozdně jarní vítr. Takhle nějak si to určitě představovala, takhle nějak to chtěla. Smrtí se zaobírala vždycky a svou představu kdysi vyslovila, aniž mohla tušit, že jednoho květnového dne vjede na červenu do rušné křižovatky a v okamžiku přestane žít.

Koruny vzrostlých buků, s listy již rozvitými, tiše šelestily nad našimi hlavami a bránily žiznivému slunci vysušit zdejší cestičky po včerejším dešti. Vzduch byl přesycený nejrůznějšími vůněmi, v nichž převažovala vůně hlíny.

Dalo mi dost práce zorganizovat pohřeb právě takhle, a mnohokrát během posledních dní mi vadilo, že ztrácím čas v období, kdy mne Benjamin nejvíce potřebuje. Teď jsem ale v duchu uznával, že všechna ta nepříjemná jednání s úřady, pohřební službou, hrobníkem i církví měla smysl. Jestli nic jiného, tak tohle jsem jí dlužil – odchod podle jejích představ. (Až v soužití s ní jsem si uvědomil, že někteří lidé jsou na odchodu ještě dřív, než se narodí.)

Kněz mumlal slova modlitby v pokoře, jež se zdála být opravdová. Pohlížel střídavě do hrobu a na nás dva; museli jsme ho velmi dojímat, jak jsme tam stáli – tiší a osamělí. Benjamin se ani nehnul, jen hlavou se čím dál silněji opíral o mou hrud'. Neplakal. Možná mu to zatím ani nedocházelo, anebo smrt mámy prostě přijal – s dětskou přirozeností.

V mojí hlavě, pokud si správně vzpomínám, se mísily pocity nekonečné lítosti a úlevy. Kdo někdy žil vedle člověka, pro kterého je žití tíhou, pochopí, proč se mi ulevilo. A kdo takovému člověku porozuměl a dohlédl spolu s ním až k jím nazírané marnosti, toho nepřekvapí, že mi do očí vstoupily slzy.

Také já, podobně jako ona, jsem se myšlenkou na její smrt mnohokrát zaobíral. Ne proto, že bych jí přál něco zlého. Spíš proto, že jsem její smrt považoval za přijatelné východisko pro nás oba. Kdyby zemřela, dokud jsem

s ní, uvažoval jsem, její život by se smysluplně završil, zatímco když od ní odejdu, a možná s sebou vezmu i Benjaminu, úplně ji zničím. Jenomže teď, kdy se stalo to, co jsem v myšlenkách přivolával, byly mé pocity jiné. Hrozivá jistota, že už s ní nikdy nepromluví, že její tvář se už definitivně neprojasní a že její ruce už Benjaminu nepohladí po světlých vláskách, tato jistota způsobila, že jsem si přál, aby se vrátila. Přál jsem si, abych s ní mohl ještě alespoň jednou promluvit a omluvit se jí za všechnu svou hrubost a nedostatek trpělivosti. Vysvětlil bych jí, že se za mým jednáním neskrývalo nic jiného než nepřijetí stavu její duše, která svým bolestným naladěním vůči světu bořila všechny mé jistoty, celý můj řád.

Měl jsem tisíc důvodů něco jí vyčítat. Tisíc důvodů vinit ji z úpadku našeho vztahu, ze sexuální apatie, ze sebestřednosti, z nezájmu o mé potřeby. Místo toho jsem si vzpomněl na jedinou drobnou příhodu z našeho pobytu u moře. Tenkrát jsme ještě neměli Benjaminu a hleděli jsme do budoucnosti s nadějí, jeden druhému zcela oddáni. Skákal jsem ze skály do zpěněných vln (bylo to vysoko a věděl jsem, že se odvážím jen jednou). Ona to měla fotit. Jenomže to nestihla a já jí vynadal – Bože, tak hrozně. Milovala mne a já byl hnusný. Jistě na to dávno zapoměla – přišly jiné dny – šedivé a smutné. Ale když jsem si na to teď vzpomněl, nejradši bych se vrhl dolů do hrobu, objal její vychladlé tělo a prosil o odpuštění. Nic takového nepřicházelo v úvahu, a tak jsem alespoň doufal, že existuje život věčný a že její duše na nás shlíží z výšky – srozuměná s tím, že bych jí býval ze srdce přál štěstí.

První Benjaminova slova, když se o její smrti dozvěděl, byla: „Tati, budeš teď se mnou?“ Usoudil jsem z nich, že to bere podobně realisticky jako já. Myslel jsem, že ho budu muset omluvit ze školy, ale nakonec nevynechal ani den. Alespoň neměl čas přemýšlet a propadat lítosti, že se mu stalo něco zlého.

Kněz dokončil obřad a vyzval nás, abychom přistoupili k hrobu. Naklonil jsem se k Benjaminovi: „Hodíme teď mamince na rakev trochu hlíny. Nejdřív ty.“

Přestože jsme o tom předem mluvili, podíval se na mne překvapeně a viděl jsem, že se mu sevřelo hrdlo: „Už, tati?“

Pochopil jsem, že dokud má rakev s jejím tělem před sebou, bere to tak, že o ni ještě nepřišel. Ten okamžik nastane, až rakev zmizí. Vzal jsem ho kolem ramen a vedl ho k okraji hrobu. „Vezmi hrstičku hlíny a hoď ji dolů,“ radil jsem mu.

Zoufale se mne chytil. „Tati, já nechci.“ Všechna jeho rozvaha z posledních dnů byla pryč.

„Benjamine.“ Dřepl jsem si k němu a přitiskl ho k sobě. „Benjamine, máma už není tam dole. Její duše se vznáší kolem nás. Dívá se na tebe a má tě moc ráda. Nikdy tě neopustí.“

Ukryl hlavu ještě hlouběji pod mé tělo. „Ale tatí, když nemá otevřené oči, jak nás může vidět?“

„Duše nepotřebuje oči, aby viděla,“ odpověděl jsem. „Duše vnímá nás celé – jací jsme. Prostě, ví o nás.“

„A duše nikdy neumře?“ mumlal plačtivě.

Ačkoliv jsem věřil v jakýsi duchovní základ naší existence, o posmrtném životě jsem zdaleka nebyl přesvědčen. Bylo však příliš těžké zůstat skeptikem tváří v tvář nešťastnému dítěti. „Benjamine, to nikdo určitě neví,“ odvážil jsem se přesto říct. „Nikdo přesně neví, jak to je. Já ale doufám, že něco jako duše po nás zůstane.“

„Protože kam by myšlenky odešly, žejo,“ vzrušil se a zvýšil hlas. „Myšlenky se nemohou rozpadnout jako tělo, žejo?“

Pohládl jsem ho po světlých vláskách. „Máš pravdu. Naše myšlenky, ale také naše city, naše láska, kam by se to všechno podělo, víd'. Určitě to po nás zůstane. Tak pojd', vezmeme hrst hlíny a hodíme ji dolů mamince do hrobečku. A budeme při tom myslet na její duši, která s námi zůstane.“

„Tak dobře,“ souhlasil, i když se mu pořád ještě moc nechtělo. Společně jsme se shýbli a každý jsme dolů hodili kousek vlhké hlíny, až to zavonělo. Benjaminovi se to zalíbilo, zabořil do hlíny celou ruku a prudce hlínu hrnul ke kraji. Přeskočil na druhou stranu a hrnul hlínu i odtamtud. Hrnul hlínu jako pominutý. Rakev začala mizet. Jeho kalhoty, boty, rukávy se pokryly nánosem hlíny. To nic, říkal jsem si, na tom přece vůbec nezáleží. Přesto jsem se musel držet, abych ho nechal. Ne, nebudu mu bránit, ani náznakem ho nepřibrzdím, ujišťoval jsem se. V tom jsem si všiml, že kněz stojí opodál a nějak nemůže odtrhnout oči. S omluvným úsměvem jsem k němu přistoupil: „Lepší pochování by si jeho máma nemohla přát, nemyslíte?“

Kněz se na mne však podíval cize: „Poslední rozloučení není fotbalový zápas,“ zpražil mne. „Měl byste ho vést k větší pokoře a poslušnosti.“

Do hlavy se mi nahrnula krev. Vždycky mne vyvádělo z míry, když někdo nepřijal mou vstřícnost. „Víte co, nechte na nás, jak se s ní rozloučíme,“ odsekl jsem. „Nepotřebovali jsme vás. Byl jste tu, protože to bylo její přání.“

„Všichni patříme Bohu,“ řekl kněz kupodivu lhostejně, otočil se a zvolna odcházel. Už mne mrzelo, že jsem dal průchod zlobě, která sem

rozhodně nepatřila, a navíc: rozzlobil jsem se vlastně proto, že ani já jsem si Benjaminovým chováním nebyl jistý. Někde uvnitř jsem se za něj asi styděl – proto jsem byl tak podrážděný.

Vrátil jsem se k hrobu. Benjamin mezitím už zaházal skoro celou rakev, zbývala jen jedna kratší strana. Být tady někdo z příbuzenstva, při pohledu na hrabajícího rudého Benjamina v zadělaných svátečních šatech by ho obešly mráky.

Rakev zmizela, a na okrajích hrobu ještě zůstalo dost hlíny. Chytl jsem Benjamina za ruku. „To už dodělá hrobník. Pojď se umýt.“

„Kytku, tati, zapomněli jsme tam hodit kytku,“ vzpomněl si.

„Máš pravdu.“ (Prve jsem ji položil na sousední hrob.) „Tak ji tam hodíme teď.“

„Ale musíme ji zaházet, tati.“

Byl jsem rád, že hnutí hlíny skončilo. „Už ne. Nech ji tak,“ snažil jsem se ho přesvědčit. „Mně se to takhle líbí.“

„Tak dobře,“ pokrčil smířlivě rameny.

Hodili jsme dolů každý jednu nesvázanou kyticí a šli jsme ke kovovému umyvadlu u zdi hřbitova. „Ty vypadáš. Ukaž.“ Snažil jsem se oklepat alespoň kalhoty, ale hlína byla po včerejším dešti vlhká.

Benjamin se na mne podíval provinile: „Nezlob se, tati.“

Položil jsem dlaň na jeho hlavu – dělával jsem to rád a často. „Já se přece vůbec nezlobím.“

Viděl jsem, jak se mu ulevilo.

Vydali jsme se dolů k městu. Jakmile jsme sešli několik desítek metrů, dolehl k nám hukot přeplněných silnic a rozjíždějících se autobusů. Myslel jsem na dobu, kdy jsem byl starý jako on. Jak bych tenkrát vnímal, kdyby moje matka zemřela? Nedovedl jsem si to představit. Na jednu stranu jsem si matky příliš nevážil – několik měsíců v roce vždy trávil v psychiatrické léčebně v pražských Bohnicích. Nezakusil jsem opravdu čiré, zářící mateřství. Na druhou stranu by se mi ale i tak zhroutil celý svět. Totalitní komunistický režim, který v té době v Čechách vládl, nedával mnoho možností. Už jenom to, že každý musel chodit do práce. Říkali tomu právo na práci a hned dodávali: povinnost pracovat. Jak by se o mne otec staral?

Moje dnešní situace byla jiná. V posledních letech jsem hodně vydělával krátkodobými investicemi do akcií a v době, kdy Benjaminova máma zemřela, jsem neměl jiné povinnosti než ty, které jsem si uložil sám.

Přišli jsme k zaparkovanému autu. Před pohřbem jsem parkoval do stínu, ale slunce se mezitím posunulo a pražilo nyní na sklo i lesklou ka-

potu. „Počkej,“ napadlo mne, „sundej si to.“ Ukázal jsem na zablácené kalhoty a košili. „Stejně tam bude horko.“

Pomohl jsem mu, aby se nezamazal ještě víc. Vklouzl do auta bos, jen v triku a slipech. „Kam pojedeme, tati?“

„A kam myslíš?“ Ukázal jsem na jeho holé nohy. „Chtěl bys snad do divadla?“

Dětsky se rozesmál.

Zatímco jsme ujížděli pražskými ulicemi a já sebevědomě řídil, uvědomil jsem si, že od teď záleží jen na mně, jak budeme žít. Držel jsem volant oběma rukama a připadal jsem si jako kormidelník a zároveň kapitán. Už tedy žádný ohled na její úzkostné potřeby, už žádné nekonečné dohadování. Můj život nyní opět patřil jen mně – ubíral se k horizontu jako alej vzrostlých stromů. Možná právě tehdy, někde na městském okruhu o třech jízdnicích pruzích, se ve mně probudila dávno zasutá myšlenka vydat se na cestu. Byl to zatím jen záblesk, pocit. Potřeba naplnit život společně s Benjaminem – otec a syn – tak, jak jsem to vnímal od jeho narození. Asi že se na mámu nemohl zcela spolehnout, byl jeho vztah ke mně bezmezně důvěřivý. A ze stejného důvodu jsem já za něj cítil absolutní odpovědnost. Zdál se mi nezměrně milý a křehký. Když mu byly dva roky, málem se mi udusil při nějaké nemoci. Byl jsem s ním zrovna na chatě pod horama a tu noc padal mrznoucí déšť. Auto, silnice i stromy kolem, to vše se pokrylo vrstvou ledu. Vezl jsem ho podhorskou krajinou, zatímco on, sípějící, žvatlal něco o světýlkách. Často jsem si potom představoval, že spolu jdeme vozovou cestou po úbočí nedalekého kopce, ruku v ruce. Vyjdeme brzy ráno, a v poledne nás už místní lidé vidí vysoko na nebi stoupat po bělostných obláčkách. Taková byla putování, o nichž jsem snil – daleká a bez návratu, při nichž poutníci sejdou z očí i z myslí.